

Az ásatásra a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága és a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete együttműködésének keretében 2003. július eleje és augusztus közepe között került sor, ez alatt az idő alatt 6500 m² területet kutattunk át. A munkálatokat a terület keleti oldalán, a műúthoz közeli részen, a domb aljában kezdtük meg. Ezen a részen mindössze egy újkori lócsontvázon, valamint három, leletanyag nélküli, meghatározhatatlan korú beásáson kívül egyéb objektum nem került elő. Az első szakaszban megnyitott területnek csak a nyugati végében észleltünk egy kora bronzkori leletanyagot tartalmazó gödröt. A terepbejárások és a gépi földmunkák során a domboldalon viszonylag nagy mennyiségben előkerülő leletanyag arra engedett következtetni, hogy a feltételezett lelőhelyet a domb tetején, illetve a keleti irányú lejtő felsőbb részein kell keresnünk, ugyanis a természetes erózió és a szántóföldi művelés romboló tevékenysége lehordta a szórvány leletanyagot a domb alsóbb részeire. Ezért az autópálya tengelyével párhuzamos keskeny sávban, 340 m hosszan megnyitottuk a területet a dombtetőig.

Emberi megtelepedés nyomaira csak a lejtő középső harmadában bukkantunk, kelet-nyugati irányban mintegy ötven méter széles szakaszon. A nyomvonal északi szélé mentén, két nagyobb csoportban, több egymást vágó sekély objektumot észleltünk, amelyekből a *kora bronzkori Somogyvár-Vinkovci-kultúra* kerámia-töredékei kerültek elő. A gödör csoportok között elsősorban több beásást is kibontottunk, amelyek közül néhányban a kora bronzkor későbbi fázisához tartozó *kisapostagi kultúra* leletanyagát találtuk meg. Néhány alkalmi tűzrakóhely kivételével kizárólag tároló- és hulladékgödöröket tártunk fel, gazdasági funkciójú illetve lakóobjektumokat nem észleltünk.

A domb tetején mindössze egyetlen, ember alkotta objektumot észleltünk, ebből egy második világháborús kézigránát került elő, amelynek szakszerű megsemmisítése megtörtént. Ezen a részen régészeti objektumokat nem találtunk, minden jel szerint a bronzkori telep súlypontja a nyomvonalon kívülre, északnyugati irányba esik, igazolva az előzetes terepbejárás megfigyeléseit.

SERLEGI GÁBOR

20. Balatonkeresztúr, Réti-dűlő

(Somogy megye) R, B, LT, Á, Kö

Balatonkeresztúr déli határában, a Balatonújlakra vezető műút bal oldalán, a korábbi tsz-major szomszédságában található a lelőhely (M7/S-35), ahol az M7 autópálya tervezett nyomvonala és pihenője által érintett felületből 2003 novemberéig 22 800 m²-t tártunk fel. A tervezett nyomvonal és pihenő megközelítőleg kelet-nyugati irányban középen vágja át az előzetesen feltérképezett lelőhelyet. A megelőző feltárásokat 2003 áprilisában kezdtük meg a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága és az MTA Régészeti Intézete közti együttmű-

ködés keretében. A Réti-dűlő régészeti kutatásra kerülő része egy viszonylag sík terület, amelynek nyugati határát a 6707. számú műút jelenti, keleti szélét egy lápos, mocsaras rész, a Nagyberek határolja. A nyugati, műúthoz közelebb eső részen jelenleg is nagyüzemi mezőgazdasági művelés folyik, amely nagyban befolyásolta a domborzati viszonyokat, míg a keleti, a berek partjához közeli területen legelő terület el, amely viszont egy enyhe emelkedő után a mocsaras nádas felé hirtelen lejtteni kezd.

Legkorábban a *középső rézkor* folyamán a Balaton-Lasinja-kultúra és szórványosan a Furchenstich-kultúra népeisége telepedett meg ezen a területen. Felületünk nyugati felén a bolerázi csoport leletei is előkerültek, azonban a késő rézkori település valójában a Nagyberekhez közeli legelő területén húzódnak. Az élelem-tároló- és hulladékgödörökből előkerült gazdag leletanyag mellett feltártunk egy tömegsírt is, amely nyolc zsugorított emberi csontvázat tartalmazott.

A *kora bronzkori* megtelepedés már sokkal intenzívebbnek mondható, a Somogyvár-Vinkovci-kultúra gödrei a mezőgazdasági művelés alá vont területen elsősorban szinte mindenhol előfordulnak, a kisapostagi kultúra és a középső bronzkori mészbetétes kerámia kultúrájának telepjelenségei pedig már összefüggőbb csoportokat alkotnak. Feltehetően a kora bronzkor második feléhez köthető az ezen a területen feltárt 11 sírből álló csontvázas rítusú temető, amelyben a halottak enyhén zsugorítva, oldalukra fordítva, kissé behajlított lábakkal feküdtek, kezüket legtöbbször arcuk elé helyezték.

A leletek tanúsága szerint a bronzkor után a *késő vaskor* folyamán települt be ismét a terület. A La Tène D korú telep a lelőhely egyik legnagyobb településrészele házakkal, kemencékkel, tároló- és hulladékgödörökkel, kutakkal. A késő kelta település nyugati szélé a feltárt terület közepén található. Keleti határát a mocsaras, nádas berek képezik, de elképzelhető, hogy a telep a berek területén is folytatódik. Eddig hét földbe mélyített házat tártunk fel. Az épületek általában lekerekített sarkú téglalap alakúak, méretük a 2,5–3×4 és 3,5–4×5 m között változik. A házak közötti térségen nagy számban tártunk fel tároló- és hulladékgödöröket és néhány kerámiaalapozás nélküli kemencét.

Felületünk nyugati felén egy *késő Árpád-kori*, 12–13. századból származó falu maradványait találtuk. A több korszakot magába foglaló lelőhelyen az Árpád-kori jelenségek már a korábbi korszakok szintjénél magasabban jelentkeztek. Sajnos, a nyomvonal e kutatott szakaszán a mezőgazdasági művelés több Árpád-kori telepjelenséget megbolygatott, de a felület nyugati és középső, szélesebb sávjában több kerámia-alapozású kemencét, vermet, kutat és egy 2,5×4 m kis földbe mélyített házat tártunk fel.

A mezőgazdasági művelés alatt álló terület északkeleti sarkában megtaláltuk a korábbi terepbejárások által jelzett *középkori* (13–15. sz.) település első nyo-

mait, amelyet kutak, vermek, cölöpszerkezetű épületek és félig földbe mélyített gazdasági épületek maradványai jeleztek. A feltárások tisztázták, hogy a falu valójában kelet felé, a legelő területén folytatódik, ahol igen intenzív telepjelenségeket figyeltünk meg. Az eddig feltárt keskeny sávban legalább öt cölöpszerkezetes, belsőoszthatú ház oszlophelyeit találtuk meg, amelyek közül néhányat paticsomladék fedett. Az épületek mellett vermek, gödrök, félig földbe mélyített kemencék, és a telep bolygatatlan kultúrrétegéből előkerülő gazdag leletanyag jellemezte a 13–15. századi megtelepedést.

A Nagyberek széléhez közel, feltárási területünk határán három, egymáshoz közel eltemetett, azonos tájolású, mellékletek nélküli zsugorított csontvázat találtunk, amelyek keletkezése, a mellékletek hiánya és a környező objektumok leletszűkössége miatt, egyelőre bizonytalan.

FÁBIÁN SZILVIA

21. Balatonlelle, Országúti-dűlő

(Somogy megye) R

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának irányítása alatt 2002-ben feltárt lelőhelyhez (M7/S-16) tartozó újabb régészeti objektumokat tártunk fel 2003. május 27. és június 5. között. Ezen a területen, az épülő M7 autópálya 139,950 km és 139,975 km közti szakaszán, összesen 545 m² területen végeztünk régészeti feltárást.

Ennek során a felszínen megfigyelt gödörkomplexumokon kívül csupán néhány kisebb gödör került elő, melyek a nagyméretű gödörkomplexum körül helyezkedtek el. Körülöttük minden irányban néhány méteres leletmentes sávot észleltünk, ezért további felületek nyitása nem volt indokolt. A feltárt területen egy méhkas alakú tárológödörön és a nagyméretű gödörkomplexumon kívül csupán néhány kisebb gödör illetve gödöralj került elő. Ennek oka minden bizonnyal az, hogy a feltárt terület egy olyan dombtetőn található, melyet korábban már az erózió és az újkori szőlőművelés is erősen pusztított.

A régészeti objektumok mindegyike a középső rézkor végére keltezhető. A leletanyag kiemelkedő jelentőségét az adja, hogy benne keverednek a Balaton-Lasinjakultúra, a Furchenstich kerámia kultúrája és a Proto-Boleráz horizont elemei, ahol a két utóbbi dominál. A lelőhely különösen gazdag volt leletanyagban, melyből érdemes kiemelni a számos csonteszközt, orsógombot, kőeszközöket – elsősorban egy miniatúr, csiszolt kővést – és egy agyagpecsétlőt.

Valószínűleg ezen a területen a korábban feltárt lelőhely K-i széléhez értünk, de a folyamatos útépitési munkálatok miatt erre nincsen egyértelmű bizonyíték. É-i és D-i irányban a lelőhely folytatódik a nyomvonal határain kívül is. A 2002. évi feltárt terület K-i határa és az idei felület között a felszínen nem találtunk régészeti jelenségekre utaló nyomot, ám minden bizonnyal a

két feltárási terület között is folyamatos volt a rézkori megtelepedés.

HONTI SZILVIA – SIKLÓSI ZSUZSANNA

22. Balatonlelle, Római út

(Somogy megye) N, Kö

A Szőlőskislakról Balatonlellére haladó ún. Római út nyugati szélébe ásott szennyvízcsatorna árkanak régészeti felülete során, 2003. június 4-én a helység kútjával egy vonalban az árok metszetében vastagon átégett padlómaradványokat figyeltünk meg. A jelenség feltárását június 16–25. között végeztük el, melynek során mintegy 4×5 m területet kutattunk át, másfél méter mélységben.

Az újkori és középkori útrétegek alatt a vörösésbarna, homokos erdei talajba ásva, az út mai felszíne alatt 120–140 cm mélységben bontottuk ki egy kora népvándorlás kori ház betöltését és szerkezeti elemeit. Északnyugati sarkát az útárok, délkeleti részét a szennyvízcsatorna árka vágta át. A mintegy 25 cm mélyen a földbe ásott ház tájolása a fő égtájakhoz igazodik. Az alapgödör formája szabályos téglalap, mintegy 4,6×3,3 m alapterülettel. Sarkaiban 25–35 cm átmérőjű cölöplyukak, amelyek mélysége a külső szinttől mérve eléri az 1 méteres mélységet is. A falak vonalában mind a négy oldalon 1-1 cölöplyuk. Az alapgödör alját vastagon, helyenként a 10 cm-t is meghaladó, átégett padló fedi. A ház padlóján nagy mennyiségű agyagnehezék került elő (felszedésük közben 88 nehezéket határoztunk meg), többségük az északi részen található.

A feltárt épület szerkezete és jellege teljesen megegyezik a 2002-ben a Felső-gamászi dűlőben (M7 S-16) feltárt két épületével, melyeket korhatározó leletanyaguk a 6. sz. második harmadára keltez és az itt élt langobardokkal hoz kapcsolatba. Az idei ásatás jelentősége a ház külső járósintjének megtalálásában és a korszak új kerámiajegyeinek felismerésében rejlik. Az újabb épület elhelyezkedése megerősített korábbi sejtésünkben: a Forró-árokval párhuzamosan, kb. ettől nyugatra 80–100 m távolságban egy nagyobb kora népvándorlás kori település húzódik.

SÓFALVI ANDRÁS

23. Balatonszárszó, Kis-erdei-dűlő

(Somogy megye) U

A részletes tanulmányt lásd a 17. oldalon!

OROSS KRISZTIÁN

24. Balatonszemes, Egyenes-dűlő

(Somogy megye) U, R, B, LT, Ró

A lelőhely (M7/S-19) Balatonszemestől nyugatra, a leendő M7 autópálya nyomvonalán létesítendő csomópontot a mostani 7-es országúttal összekötő ÉNy–DK irányú új út nyomvonalában helyezkedik el. A régészeti-